

HET LAAGLAND

BESTUURSVERSLAG 2017

Cast JORIS & DE DRAKENTEMMERS met de Kinderjury bij de uitreiking van de ZAPP-Theaterprijs 2017

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
1. Samenstelling bestuur, directie en raad van toezicht.....	4
2. Reflectie op exploitatieresultaat en financiële positie	7
3. Reflectie op inhoudelijke resultaten	10
4. Reflectie op overige beleidsterreinen.....	22
5. Ondertekening	26

Bijlage 1: Toelichting Governance Code Cultuur

Bijlage 2: Exploitatieoverzicht

SAMENVATTING

Het Laagland heeft met 2017 opnieuw een succesvol jaar gerealiseerd. Onze nieuwe 8+ voorstelling *JORIS & DE DRAKENTEMMERS*, een regie van artistiek leider Inèz Derksen, werd door de kinderjury uitgeroepen tot beste jeugdvoorstelling van 2017 en ontving zodoende de ZAPP-Theaterprijs 2017. De nieuwe kleutervoorstelling *De Kleine Cowboy* van Lennart Monaster toerde met succes door het land. Het internationale succes van *Expeditie Peter Pan* bracht Het Laagland in 2017 tot in New York.

In eigen provincie was *Dream On* – onze coproductie met Toneelgroep Maastricht - opnieuw een hit op de middelbare scholen en onze theatertrailer toerde in de zomer door de provincie met *In het Zuiden ligt alles anders*, een opdracht in het kader van het 150-jarig bestaan van Limburg met de jonge talenten Mayke Roels en Nina Willems als makende spelers. En in december ging *Flikflak*, onze nieuwe trailervoorstelling in première naar een eigen tekst van Annet Bremen. *In het Zuiden ligt alles anders* en *Flikflak* zijn beide tot stand gekomen in coproductie met VIA ZUID.

Het Laagland-team draait sinds oktober zonder Inèz Derksen. Haar artistieke taken zijn grotendeels overgenomen door acteur en regisseur Lennart Monaster. De Raad van Toezicht heeft sinds december een nieuwe voorzitter in de persoon van Hans Gubbels.

In 2017 bereikten we met onze voorstellingen 34.897 bezoekers . Met onze in totaal 221 educatieve en overige activiteiten brachten we nog eens 4.667 deelnemers op de been. Dit jaar sluiten we financieel gezien af met een positief exploitatieresultaat van € 21.847.

Juryrapport ZAPP-prijs 2017

“De Kinderjury raakt niet uitgepraat over deze voorstelling.

Want wat was er veel te zien! Er stonden vijf mensen op het podium die allemaal hun eigen draak hadden. Kleine draken, grote draken, allemaal met hun eigen geluid. (...) Vanwege de originele manier van spelen en vertellen, het mooie en fantasierijke verhaal, het slimme decor, de geweldige muziek en vooral de bijzondere boodschap van de voorstelling, bekroont de Kinderjury met veel plezier JORIS & DE DRAKENTEMMERS tot winnaar van de Zapp Theaterprijs 2017.”

1. SAMENSTELLING BESTUUR, DIRECTIE EN RAAD VAN TOEZICHT

Stichting Het Laagland wordt sinds de oprichting bestuurd volgens het raad van toezichtmodel. De directie vormt het bestuur van Het Laagland, in 2017 bestaande uit algemeen directeur Simone Mager en artistiek directeur Inèz Derksen. Sinds oktober 2017 is Inèz Derksen langdurig ziek. In het laatste kwartaal van 2017 stonden geen nieuwe regies van haar gepland, waardoor de voortgang van onze activiteiten geen al te grote hinder heeft ondervonden van haar afwezigheid. Inèz artistieke taken worden grotendeels waargenomen door Lennart Monaster, als acteur al jaren aan ons gezelschap verbonden en sinds 2015 ook als regisseur actief voor Het Laagland. Naar verwachting zal Inèz Derksen haar werkzaamheden per september 2018 weer volledig kunnen hervatten

VERSLAG RAAD VAN TOEZICHT

De Raad kan met voldoening terugzien op een geslaagd jaar voor Het Laagland, zowel artistiek, qua bezoek en receptie van de voorstellingen als ook op het punt van het bedrijfsresultaat. Twee gebeurtenissen sprongen er uit: de ZAPP-Theaterprijs 2017 voor *JORIS & DE DRAKENTEMMERS* en de reeks voorstellingen van *THE PETER PAN EXPERIENCE* in New York. De presentatie van het gezelschap buiten de landsgrenzen was ook verder sterk. De samenwerking met andere cultuurinstellingen in de regio was wederom bevredigend. De hoeveelheid activiteiten vroeg helaas ook zijn tol. Mede dientengevolge moest artistiek directeur Inèz Derksen in het najaar haar werkzaamheden voor langere tijd onderbreken. De noodzaak om in elk geval een flink deel van het werk van Inèz op te vangen, doet een extra beroep op de bij directie en medewerkers aanwezige talenten. Bruikbare ervaring in een organisatie, waarvan de kwetsbaarheid inherent is aan de omvang.

De Raad heeft met genoeg kennis genomen van de door de Raad voor Cultuur in het kader van het kunstenplan 2020-2023 gemaakte sectoranalyse theater, waaruit een herwaardering blijkt van het maatschappelijke belang van het jeugdtheater en talentontwikkeling.

Van de zelfevaluatie van de Raad over het verslagjaar is de globale conclusie, dat het toezicht op een verantwoorde wijze wordt uitgevoerd. Er is helderheid over wat goedkeuring van de raad vereist, evenals over diens bijbehorende taken en verantwoordelijkheden. De verhouding tussen Raad van Toezicht en directie is besproken tijdens het jaargesprek met de algemeen directeur. De directie is desgevraagd van oordeel dat de Raad adequaat functioneert

Behalve het nodige ad hoc overleg heeft de Raad vier reguliere vergaderingen gehouden, onder meer in aanwezigheid van de accountant ter vaststelling van de jaarstukken 2016 en de decharge van de directie, en ten behoeve van de begrotingsbehandeling 2018. In de decembervergadering heeft Marianne Dunnewijk na een vruchtbaar lidmaatschap afscheid genomen van de Raad en heeft Hans Straat het voorzitterschap volgens plan overgedragen aan Hans Gubbels. Verder hebben we Margreet Vriesema als nieuw lid verwelkomd.

Tenslotte: wij hebben veel waardering voor de wijze waarop directie en medewerkers zich hebben ingezet, met een goed resultaat als uitkomst. Wij verwachten dat deze positieve ontwikkeling de komende jaren kan worden voortgezet.

Namens de Raad van Toezicht, Hans Straat

SAMENSTELLING RAAD VAN TOEZICHT EN BESTUUR

Achternaam	initialen	m/v	geboorte jaar	functie	datum aanstelling	datum aftreden ¹	termijn	(neven)functies
Gubbels	J.H.M.	m	1960	voorzitter	15-4-2016	14-10-2021	1	<u>Directeur Museumplein Limburg</u> bestuurslid VVV Zuid Limburg lid stuurgroep Vereniging Science Centra lid York Forum
Straat	H.C.	m	1944	Lid	01-12-2009	30-11-2018	2	<u>voormalig Algemeen Directeur Media Groep Limburg</u>
Dunnewijk- Budé	M.H.	v	1945	Lid	26-05-2011	14-12-2017	2	<u>voormalig Voorzitter College van Bestuur Zuyd Hogeschool</u> Lid RVT Stichting StEP by StEP Lid RVT Hogeschool Leiden Lid RVT Hogeschool der Kunsten Utrecht Panelvoorzitter NVAO
Cremers	D.G.P.	v	1965	Lid	22-11-2016	21-5-2021	1	<u>Algemeen directeur Stichting Schippers&VanGucht</u> Lid RVT Festival Karavaan Bestuurslid Stichting Nachtgasten Bestuurslid Stichting Via Berlin
Vriesema-Abels	C.R.M.G.	v	1957	Lid	30-10-2017	29-4-2022	1	<u>Teamleider & senior-docent De Nieuwste Pabo</u> Bestuurslid LOPON2
Derksen	I.M.	v	1967	Bestuurder/ directielid	13-7-2000	onbepaald		Lid RVT VIA ZUID
Mager	S.C.A.	v	1968	Bestuurder/ directielid	01-09-2015	onbepaald		Bestuurslid Podium BLOOS Bestuurslid Stichting Kwaliteitsfilm Tilburg

GOVERNANCE CODE CULTUUR

Het bestuur van Stichting Het Laagland onderschrijft de negen principes van de in 2013 herziene Governance Code Cultuur en handelt overeenkomstig. Zo zijn taken, bevoegdheden en werkwijze van zowel directie/bestuur als Raad van Toezicht helder omschreven, waarborgt de Raad van Toezicht deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid in de eigen samenstelling en wordt elke vorm van belangenverstrengeling vermeden. Er zijn heldere en transparante afspraken gemaakt over rechtspositie en bezoldiging van de directie en er wordt veel aandacht besteed aan risicobeheer door

¹ In de statuten van Stichting Het Laagland is vastgelegd dat de leden van de Raad van Toezicht elke 4,5 jaar aftreden en tweemaal herbenoemd kunnen worden. Voor de directieleden/bestuurders is geen maximale termijn vastgelegd.

sluitende interne procedures en externe controle. Voor het volledige overzicht van de wijze waarop Het Laagland de Governance Code Cultuur toepast, verwijzen wij u naar Bijlage 1.

ANBI STATUS

Het Laagland is een Algemeen Nut Beogende Instelling en heeft de bijbehorende culturele ANBI-status. Stichting Het Laagland publiceert haar jaarplannen, bestuursverslag en jaarrekening conform deze status op haar website. De stukken van 2017 worden voor 1 juli aanstaande op <https://www.hetlaagland.nl/over-ons/plannen-en-jaarverslagen> gepubliceerd.

VERANTWOORDING TOPBELONINGEN/WNT

In het kader van het beleid van de landelijke en provinciale overheid om topbeloningen te normeren en te maximeren en de daaruit voortvloeiende beleidsregels, kunnen wij melden dat de stichting twee topfunctionarissen telt die qua beloning ruim binnen deze gestelde norm blijven:

Mevrouw S.C.A. Mager, algemeen directeur, was geheel 2017 fulltime in dienst van Het Laagland. Haar bruto loon inclusief vakantietoeslag bedroeg in 2017 € 71.635 (2016: € 70.173²)

Mevrouw I.M. Derksen, artistiek directeur, was geheel 2017 fulltime in dienst van Het Laagland. Haar bruto loon inclusief vakantietoeslag bedroeg in 2017 € 64.537 (2016: € 63.286)

Er zijn geen belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen en geen beloningen betaalbaar op termijn anders dan opgebouwd pensioen.

De leden van de Raad van Toezicht verrichten hun werkzaamheden onbezoldigd.

---

² De afgelopen jaren zijn in zowel het bestuursverslag als de jaarrekening van Het Laagland in het kader van de WNT abusievelijk steeds de bruto salarissen inclusief vakantiegeld en werkgeverlasten vermeld.

2. REFLECTIE OP EXPLOITATIERESULTAAT EN FINANCIËLE POSITIE

Het Laagland wordt in de periode 2017-2020 structureel gefinancierd door zowel het Ministerie van OCW als onderdeel van de culturele basisinfrastructuur 2017-2020 en door de Provincie Limburg in het kader van het Cultuurplan 2017-2020. Met onze vestigingsplaats gemeente Sittard-Geleen bestaat geen structurele subsidierelatie.

RESULTAAT EN RESERVEVORMING

Over 2017 is, na verrekening van de rentelasten, een positief exploitatieresultaat behaald van € 21.847 waar van een sluitende begroting was uitgegaan.

Conform de OCW-voorschriften is er een dotatie van € 9.522 gedaan aan het Bestemmingsfonds OCW op basis van het aandeel van de OCW-subsidie 2017 in de totale baten.

De egalisatiereserve Provincie Limburg bedraagt per 31-12-2017 € 56.202. Hier heeft conform de provinciale richtlijn een dotatie plaatsgevonden van € 5.432. Het aandeel van de provinciale subsidie 2017 in de totale opbrengsten geldt hierbij als grondslag. Het huidige saldo van € 56.202 is € 4.452 hoger dan het plafond van 15% van de jaarlijkse provinciale subsidie.

Het Laagland houdt in de resterende periode tot en met 2020 rekening met een onttrekking uit zowel de Provinciale Egalisatiereserve als uit het Bestemmingsfonds OCW voor nog te ontplooiën activiteiten.

BALANS

Op 31 december 2017 beschikt Stichting Het Laagland over een eigen vermogen van € 186.327 (2016: € 164.480). Dit niveau maakt het mogelijk om toekomstige bedrijfsrisico's op te kunnen vangen.

Het eigen vermogen bestaat voor 52% uit beide bestemmingsfondsen OCW en de egalisatiereserve Provincie Limburg. Vanuit het Ministerie van OCW is toestemming verkregen om het saldo Bestemmingsfonds 2013-2016 van € 30.888 aan te wenden voor onze activiteiten in de lopende subsidieperiode 2017-2020.

Als gevolg van het in het 2017 behaalde resultaat en de geringe daling van het balanstotaal is de solvabiliteit verder gestegen van 37% in 2016 naar 43% eind 2017 en daarmee voldoende.

De liquiditeit is in 2017 eveneens verder verbeterd. De vlottende activa bedragen circa € 400.000, de kortlopende schulden € 240.000 zodat een positief saldo resteert van € 160.000.

REFLECTIE OP ONDERNEMERSCHAP EN EIGEN INKOMSTEN

Het Laagland behaalde in 2017 met indirecte activiteiten, publieksinkomsten, coproductiebijdragen en bijdragen van particuliere fondsen een eigen inkomstenpercentage van:

42,5% berekend als aandeel van de totale structurele subsidie (begroot: 28,2%)

28,9% berekend als aandeel van de totale baten (begroot: 22%)

Dit percentage laat zien dat Het Laagland een ondernemende bedrijfsvoering kent, in staat is om extra projectmiddelen te verwerven en met succes samenwerkingsverbanden aangaat, met name

met partijen in de eigen regio zoals Toneelgroep Maastricht, VIA ZUID en philharmonie zuidnederland.

Met een eigen inkomstenpercentage van 42,5% voldoet Het Laagland niet alleen overtuigend aan de minimumnorm van 19,5% eigen inkomsten zoals deze geldt voor het jeugdtheater, maar ook aan het eigen target voor 2017-2021 van gemiddeld 30%.

Eigen inkomsten 2017	% raming		% realisatie	
indirecte activiteiten	2,9%	€ 27.850	8,1%	€ 76.498
publieksinkomsten	21,0%	€ 199.150	27,7%	€ 263.550
private fondsen	0,2%	€ 2.000	0,2%	€ 1.600
coproducties	4,1%	€ 38.672	6,5%	€ 61.751
	28,2%	€ 267.672	42,5%	€ 403.399

Het aandeel publieksinkomsten is ten opzichte van de raming het meest gestegen, wat in lijn ligt met de gerealiseerde stijging van zowel het aantal activiteiten als het totaal aantal bereikte bezoekers.

Door de mix aan activiteiten kan een eventueel tegenvallend resultaat op één van deze terreinen makkelijker worden opgevangen. Het Laagland heeft in 2017 zijn reserve verder uitgebouwd, waarmee een eventuele toekomstig tegenvallend resultaat kan worden opgevangen en/of extra voorstellingsactiviteiten kunnen worden gefinancierd. Het Laagland heeft een flexibel netwerk van theaterprofessionals die op projectbasis ingeschakeld kunnen worden, waardoor we zowel op kansen kunnen inspelen als op tegenvallers kunnen anticiperen. De beheerlasten betreffen in 2017 27% van de totale lasten, waar dit in 2016 en in de begroting 2017 30,6% was.

Het Laagland heeft in 2017 vanwege de toegenomen internationale speelbeurten het bestaande verzekeringspakket onder de loep genomen en waar nodig uitgebreid. De bestaande verzuimverzekering zorgt voor voldoende middelen voor de noodzakelijke vervanging van de artistiek directeur.

RESULTAAT VERSUS BEGROTING

De gehanteerde begroting 2017 betreft de versie zoals goedgekeurd door de Raad van Toezicht op 15-12-2016 en ingediend bij de Provincie Limburg op 14-1-2017.

De meest opvallende verschillen tussen de functionele exploitatierekening 2017 (Blad 6 & Blad 7) en de begroting 2017 worden hieronder toegelicht. De nummering correspondeert met de toelichting op functionele exploitatierekening 2017.

EIGEN INKOMSTEN

7. De totale publieksinkomsten zijn gestegen van 199K naar 263K. Dit hangt vooral samen met de extra gerealiseerde voorstellingen in het buitenland: *Expeditie Peter Pan* heeft in december 2017 een Duitstalige tournee gemaakt door Zwitserland, Liechtenstein en Luxemburg die niet was voorzien. De inkomsten van de niet geplande opdrachtvoorstelling *In het Zuiden ligt alles* anders zijn geboekt onder uitkoop.

9. De post coproducenten is hoger dan voorzien door de niet geplande samenwerking met VIA ZUID rond de trailervoorstelling *Flikflak*.

13. Bij de indirecte inkomsten is een stijging gerealiseerd van 41K. De grootste post is hier de bijdrage van 12,5K vanuit Zuyd Hogeschool voor het onderzoekstraject *Buren & Bagage* naast een bijdrage van het Sociaal Fonds Podiumkunsten van 7K.

SUBSIDIES

26. De verhoging bij incidentele publieke subsidies betreft met name een incidentele subsidie van 15K afkomstig van de Provincie Limburg voor de organisatie en uitvoering van de Theaterontmoeting, een workshopweekend voor getalenteerde jonge spelers uit de provincie.

BEHEERSLASTEN

2. De stijging van 15K bij de beheerslasten materieel is veroorzaakt door de huur van benodigde extra opslagruimte voor decor, onvoorzien onderhoud wagenpark (onder overige huisvesting) en algemene publiciteit .

ACTIVITEITENLASTEN

4. De activiteitenlasten personeel zijn gestegen met 78K. Dit hangt samen met de extra uitgevoerde activiteiten *Flikflak*, *In het Zuiden ligt alles anders*, *Buren & Bagage* en de Duitstalige tournee van *Expeditie Peter Pan*. De extra uitgaven zijn vooral terug te zien onder 3.7 overig personeel bij uitvoerend personeel acteurs en inhuur.

5. De activiteitenlasten materieel zijn gestegen van 142K naar 199K. Hoogste verschil bij overige voorbereidingskosten betreft de klassenvoorstelling *De Saaiste Schoolreis* die wordt geproduceerd door Toneelgroep Maastricht en in 2018 in première gaat. Daarnaast gaat het om voorbereidingskosten van *Flikflak* en *Buren & Bagage*.

Voor de uitvoering geldt dat de voorstelling *In het Zuiden ligt alles anders* niet was voorzien . De post specifieke publiciteit valt hoger uit vanwege de eerder genoemde extra activiteiten.

GOED WERKGEVERSCHAP

Het Laagland past de CAO Theater & Dans 2016-2019 integraal toe. Bij de honorering van freelance medewerkers hanteren we de richtlijn in de CAO. Per januari 2017 kent de CAO een nieuwe salaristabel waarin de bandbreedte per functieschaal is gehandhaafd, maar het aantal periodieken is verkleind. De jaarlijkse stap die bij goed functioneren kan worden gezet, is dus groter dan voorheen, met als nadeel op termijn dat medewerkers eerder dan voorheen in hun eindschaal komen. De tijdelijke contracten die voor 2017 reeds waren afgesloten, werden door de invoering van de nieuwe CAO fors prijziger dan voorzien. In praktijk heeft de nieuwe CAO vooral een positieve impact gehad op de salarissen van acteurs omdat dit de beroepsgroep binnen ons theaterbedrijf is waarvoor tijdelijke contracten worden opgesteld. Het feit dat OCW in 2017 het toegekende subsidiebedrag heeft verhoogd op basis van arbeidskosten- en prijsontwikkeling is in dit licht van wezenlijk belang. De Provincie Limburg heeft, anders dan in 2016, in 2017 geen indexering toegepast.

Het vaste team is in 2017 ten opzichte van 2016 in formatie afgenomen van 7,1 naar 6,53 fte. Dit heeft vooral te maken met het niet langer in vaste dienst hebben van een huistechnicus. Het werken met tijdelijke contracten en inhuur, zorgt voor de benodigde flexibiliteit en vermindert het bedrijfsrisico, anderzijds is de langdurige verbondenheid aan Het Laagland en arbeidszekerheid voor medewerkers gelet op zowel de continuïteit van onze bedrijfsvoering als vanuit het oogpunt van goed werkgeverschap van groot belang.

In 2017 werd de handhaving op de wet DBA opnieuw uitgesteld, wat maakt dat de onrust bij met name acteurs met een hybride beroepspraktijk en bij zelfstandig werkende technici en productieleders helaas is blijven voortduren.

3. REFLECTIE OP INHOUDELIJKE RESULTATEN

PUBLIEKSBEREIK: BIJNA 35.000 BEZOEKERS

De gerealiseerde bezoercijfers voor 2017 zijn ruim boven begroting. Met 272 voorstellingen in het theater, in de klas en in onze mobiele theatertrailer bereikte Het Laagland dit jaar 34.897 bezoekers. In de herziene prestatiegegevens 2017 zoals ingediend bij de Provincie Limburg op 13-1-2017, worden 228 voorstellingen met een publieksbereik van 24.040 bezoekers geraamd.

In de jaarrekening 2017 is het volledige prestatieoverzicht 2017 (model IIIa) opgenomen, hieronder een verkorte weergave daarvan in vergelijking met de planning voor 2017.

Het Laagland	Raming 2017		Gerealiseerd 2017	
	Aantal activiteiten	Aantal bezoeken	Aantal activiteiten	Aantal bezoeken
Vrije voorstellingen				
In de standplaats	9	1.090	35	2.002
Limburg (buiten standplaats)	16	1.080	27	1.793
In de rest van Nederland	25	3.850	35	5.757
In het buitenland	16	2.775	20	4.672
Subtotaal	66	8.795	117	14.224
Schoolvoorstellingen				
In de standplaats	41	2.350	45	3.232
Limburg (buiten standplaats)	69	4.670	62	5.476
In de rest van Nederland	32	5.500	25	6.956
In het buitenland	20	2.725	23	5.009
Subtotaal	162	15.245	155	20.673
Subtotaal voorstellingen	228	24.040	272	34.897
Totaal Limburg	135	9.190	169	12.503
Totaal NL	57	9.350	60	12.713
Totaal buitenland	36	5.500	43	9.681

De Raad voor Cultuur gaf in zijn advies van 19 mei 2016 aan het geraamde publieksbereik niet in verhouding te vinden tot onze artistieke en organisatorische plannen. Gezien het bereik van opnieuw bijna 35.000 bezoekers in 2017 zijn we inderdaad te voorzichtig geweest in onze raming. Zo had *JORIS & DE DRAKENTEMMERS* met gemiddeld 187 bezoekers een beter bereik dan ingeschat. Dat geldt zeker ook voor de coproductie *Alice in Wonderland* met philharmonie zuid, in de grote (concert)zaal werd een zaalgemiddelde van 381 behaald dat lager was voorzien. In 2017 voerden we ook meer activiteiten uit dan voorzien. Dan gaat het onder meer om de Duitstalige tournee van *EXPEDITIE PETER PAN*, gemiddeld 227 bezoekers, en de opdrachtvoorstelling *In het Zuiden ligt alles anders*.

Het voornemen om voet aan de grond krijgen in de Duitse Euregio heeft 2017 niet direct resultaat opgeleverd. Dit streven vraagt om een langere adem en om een voorstelling of project dat zich goed leent voor de Duitse markt.

REGIONALE SPREIDING

In 2017 vond 62% van onze voorstellingen plaats in Limburg, in lijn met onze raming van 59%. Onze bezoekers bereikten we voor 36% in Limburg (begroot 38%). Het verschil in activiteitsniveau en bereik ontstaat doordat we in de eigen provincie extra voorstellingen hebben ontwikkeld met een lage maximale capaciteit, zoals de klassenvoorstelling *Dream On* en de trailervoorstelling *In het Zuiden ligt alles anders*. In de standplaats Sittard-Geleen zijn we actiever geweest dan gepland, vooral door de nieuwe samenwerking met Stichting Audio *Vooruit naar Buiten*. Deze voorstelling met jongeren van Jong Laagland telde 18 uitvoeringen in de zomer van 2017. Maar we hebben ook 6 in plaats van de 3 geplande vrije voorstellingen van *JORIS & DE DRAKENTEMMERS* in eigen huis gespeeld.

In Noord-Limburg waren we intensiever aanwezig dan gepland doordat de klassenvoorstelling *Dream On* 17 keer heeft gespeeld in Venlo. *Dream On* heeft één speelbeurt gehad in Midden Limburg, waardoor het resultaat hier juist wat achter blijft. De tournee van *In het Zuiden ligt alles anders* speelde conform de afspraken met opdrachtgever Provincie Limburg ook in Noord (Venray en Venlo) en in Midden Limburg (Weert en Roermond).

Limburg	raming 2017		gerealiseerd 2017	
	voorstellingen	bezoekers	voorstellingen	bezoekers
Limburg Noord	4	100	26	1.254
Limburg Midden	12	870	10	1.086
Limburg Zuid	119	8.220	133	10.163
TOTAAL	135	9.190	169	12.503

Hoewel onze samenwerking met de cultuurbemiddelaars zeker in Zuid-Limburg sterk is verbeterd en het rechtstreekse contact met de podia in Venray, Venlo, Weert en Roermond zijn vruchten afwierp, worden nog steeds niet alle opties voor schoolvoorstellingen definitieve boekingen. Hier liepen we in 2017 opnieuw aan tegen een complex geheel van knelpunten, variërend van een voorkeur voor actieve kunstbeoefening binnen cultuureducatie tot vervoersproblemen en van algehele overbezetting van het primair onderwijs tot intermediairs die in onze ogen een te passieve rol aannemen.

PUBLIEKSSAMENSTELLING EN NIEUW PUBLIEK

Het Laagland heeft als jeugdtheatergezelschap een duidelijke primaire doelgroep: kinderen en hun ouders of verzorgers. Bij vrije voorstellingen bereiken wij hen in familieverband, doorgaans via rechtstreekse communicatie vanuit de podia en in Limburg in toenemende mate rechtstreeks vanuit ons gezelschap. In het onderwijs bereiken we onze doelgroep via docenten en bemiddelaars voor cultuureducatie. Bij schoolvoorstellingen bereiken wij een meer divers publiek dan bij onze vrije voorstellingen. Het Laagland beschikt over de emailadressen van 1.500 Laagland-fans (1000 in Limburg en 500 in de rest van Nederland). Voor verdere gegevens over de samenstelling van ons publiek bij vrije voorstellingen zijn we afhankelijk van de podia. Het Laagland is een te kleine speler

om zelfstandig gedegen publiekonderzoek te doen. Samenwerking vanuit de branchevereniging of binnen de stedelijke cultuurregio zuid is voor de toekomst de te nemen route.

Op ons eigen podium in Sittard organiseerden we in 2017 twee edities van *Lekker Laaglands*, een bewust gratis middag vol workshops bedoeld als kennismaking met ons gezelschap. Hier komt ook daadwerkelijk nieuw publiek op af dat we benaderen voor onze toekomstige voorstellingen. De trailervoorstelling *In het Zuiden ligt alles anders* bereikte bij de start van het theaterseizoen op verschillende locaties in Limburg nieuw publiek, het spelen op locatie is een goede strategie in het bereiken van een nieuw publiek evenals een onderwerp dat het publiek na aan het hart ligt, in dit geval de ontstaansgeschiedenis van de provincie Limburg.

MARKETING

In 2017 heeft Het Laagland een nieuwe huisstijl ingevoerd waarbij het LL-logo is behouden. De afdeling marketing heeft een nieuwe website voorbereid die begin 2018 gelanceerd is. Naast de broodnodig verbeterde techniek aan de achterkant van de nieuwe site, biedt deze website meer achtergrondinformatie over bijvoorbeeld de acteurs. Primaire doelgroep is hier de moeder aangezien deze nog steeds de doorslaggevende beslisser is als het gaat om theaterbezoek.

Het bereik van de website is qua bereik (18.921 versus 27.500) en unieke bezoekers (13.401 versus 20.000) lager dan voorspeld. Dit heeft meerdere redenen: ten eerste is deze raming afgezet tegen het bereik van 2015 waar we met *Jongens van Toen* en zeker *Zujerleech* vanwege de crowdfunding veel extra traffic naar onze site wisten te realiseren. Ten tweede spelen sociale media inmiddels in verhouding tot de eigen homepage een grote rol. Dat is niet specifiek voor Het Laagland zo, maar een meer algemene ontwikkeling waar wij uiteraard wel op in spelen. Het bereik van www.hetlaagland.nl was in 2017 was nagenoeg gelijk aan 2016.

Publicitair gezien had 2017 twee hoogtepunten: het winnen van de ZAPP-Theaterprijs en het feit dat *EXPEDITIE PETER PAN* naar New York ging. Beide nieuwsfeiten zijn met name door de Limburgse media groot opgepakt en door Het Laagland op sociale media breed uitgezet. De uitreiking van de ZAPP-prijs aan de cast vond live plaats in de uitzending Zapp-live op NPO3.

EXPEDITIE PETER PAN naar New York, 31 december 2016

Het bereik van deze FB-post: 13.200

Post kliks: 1.200

Reacties, likes en shares: 645

JORIS & DE DRAKENTEMMERS Winnaar van de Zapp Theaterprijs, 9 september 2017

Het bereik van deze FB-post: 11.000

Post kliks: 1.100

Reacties, likes en shares: 776

VOORSTELLINGEN EN PROJECTEN

Hieronder volgt een beschrijving van alle voorstellingen en projecten die Het Laagland in 2017 heeft gerealiseerd.

JORIS & DE DRAKENTEMMERS 8+ - TOURNEEVORSTELLING

Met deze voorstelling bouwt artistiek leider Inèz Derksen voort op de lijn die zij inzette met *EXPEDITIE PETER PAN*: bekende verhalen zijn eerder aanleiding, dan onderwerp van een voorstelling. Zo is *JORIS & DE DRAKENTEMMERS* grotendeels gebaseerd op de persoonlijke draken-ervaringen van zowel regisseur als acteurs. De opzet van de voorstelling is fragmentarisch en associatief, waarbij de live door de acteurs gespeelde muziek uitstekend als dramaturgisch bindmiddel werkt. Spelenergie, openhartigheid en de directe aanspreekvorm naar het publiek blijven onverminderd typische Laagland-troeven. De groeiende eigenzinnigheid, rauwheid en brutaliteit voegen daar extra inhoudelijke verdieping aan toe. De repetitiefase was zowel door de persoonlijke manier van werken als door de vereiste muzikaliteit van de acteurs intensief. De bekroning met de ZAPP Theaterprijs 2017 – dé prijs van het publiek – voelt als de ultieme bevestiging van deze koers.

Regisseur Inèz Derksen: "Voor mij is de drakenwereld een fantastische theatrale vertaling voor angst, die zich in je eigen hoofd nestelt. Angstdraken die je met goedbedoelde raad willen beschermen, maar je juist klein houden, afremmen en je nooit voluit laten zijn wie je bent. Angst is een slechte raadgever. Juist nu de wereld om ons heen zo in beweging is. Meer dan ooit is dit het moment om alle onzekerheid met elkaar om te buigen tot een kracht die ons versterkt, in plaats van verdeelt en verzwakt. Hét moment om de draak, die ons ervan weerhoudt te doen wat we het liefste willen doen, recht in zijn stinkende bek te kijken en de wereld tegemoet te treden vanuit een eigenwijs vuur.

53 voorstellingen (waarvan 23 schoolvoorstellingen) - zaalbezetting 81% - 9.891 bezoekers - middenzaal première: 4 maart 2017, Schouwburg De Domijnen Sittard-Geleen

Concept & regie: Inèz Derksen | Spel & muziek: Joris Erwich, Karlijn Hamer, Freek den Hartogh/Lennart Monaster, Gijs Nollen & Folmer Overdiep | Regie-advies: Annelies van Wieringen | Dramaturgie: Ludo Costongs | Muzikale leiding: Joris Erwich | Vormgeving: Bas Zuyderland | Kostuums: Jorine van Beek, Verdieping3, Inez Coonen | Lichtontwerp: Sander Salden | Techniek: Roger Foxius & Thierry Wilders

Volkskrant: 3 sterren - 17.03.2017

"Deze energieke familievoorstelling van Het Laagland ademt de sfeer van een jeugdige rockopera, met ontboezemingen, spektakel, spreekbeurten, quizzen, verhalen en gevechten. Aanstekelijk lef is de troef van deze energieke familievoorstelling."

Cultuurbarbaartjes: 4 sterren -

13.03.2017 *"Deze voorstelling mag je dit seizoen niet missen. Een grootse, energieke en geweldige vertelvoorstelling met een duidelijke boodschap, zonder een vingertje omhoog te houden."*

DE KLEINE COWBOY 4+ - TOURNEEVORSTELLING

In ons plan voor seizoen 2017/2018 was als kleutervoorstelling *TOM&TOM* aangekondigd, een concept van Bas Zuiderland in regie van Lennart Monaster. In overleg met beiden is voorrang gegeven aan Monasters eigen plan voor *De Kleine Cowboy*. Lennart maakte met *De Kleine Cowboy* een Western van Hollandse bodem over klein zijn in een grote wereld. Visueel transparant en filmisch op het oor. En met de groeiende hardheid in de wereld als thematiek. Deze regie-uitgangspunten worden vertolkt door twee vertellende cowboys die met microfoons en een *loopstation* live de soundtrack en de geluidseffecten maken bij de scènes waar ze zelf in staan. Het decor bestaat uit stalen schragen die in hun handen, versterkt door het geluid, uitgroeien tot boerderijdieren, het toegangshek tot het Wilde Westen, een tent, bergen of een bar. Voor de ogen van het publiek creëren de acteurs de fantasievolle zoektocht van een kleine cowboy naar zijn knuffelkoe.

Binnen de artistieke ontwikkeling van Lennart Monaster als regisseur, zien we een grote groei als het gaat om de typische Laaglandse vertelkracht van weinig middelen, veel fantasie en een groot effect. Lennart Monaster: "De combinatie van materiaal ontwikkelen op de vloer, een technisch gecompliceerde audio-opstelling en de keuze voor vrijheid in verhaalstructuur, hebben geresulteerd in een mooie, fantasievolle vertelling. Maar de slagkracht van de schurende hardheid van deze tijd had voor het jongste publiek nog voelbaarder mogen zijn. Een mooi punt om mee te nemen in de voorbereiding van mijn volgende regie, *Gewoon Held*, in 2018."

**41 voorstellingen (waarvan 25 schoolvoorstellingen) - zaalbezetting 72% - 5.522 bezoekers – kleine zaal
première: 29 september 2017, Schouwburg De Domijnen Sittard-Geleen**

Concept & regie: Lennart Monaster | Spel: Gijs Nollen, Folmer Overdiep | Dramaturgie: Ludo Costongs | Muziek en geluidsontwerp: Joris Erwich | Vormgeving: Douwe Hibma | Kostuums: Liesje Knobel | Lichtontwerp: Sander Salden | Regie-assistentie: Celine Daemen | Techniek: Roger Foxius

Dagblad De Limburger: 4 sterren - 02.10.2017 "Alle ruimte voor de fantasie in het wilde westen. Een uiterst amusant en intrigerend uurtje theater. Alleen al vanwege het fantasierijke spel met een tiental metalen schragen, die onder de handen van de acteurs moeiteloos in de complete veestapel van een boerderij veranderen, daarna in een trein, een galopperend paard, een saloon, een tent... En vanwege de soundmachine, die een windvaantje levensecht piepend heen en weer laat wiegen in de avondbries, en een mals regenbuitje bijna op de huid voelbaar maakt."

De Theaterkrant: 3 sterren - 02.10.2017 "Het leukste aan de voorstelling is hoe het vormgegeven wordt. Het thema ruwe bolster, blanke pit lijkt de leidraad van het concept en de regie van Lennart Monaster. Die buitenkant is avontuurlijk: bijna van dorst omkomen in de woestijn, schuilen in een tentje tijdens een enorme regenbui, boven op een rijdende trein lopen. Maar cowboy Boy doet nergens stoer. Nooit doet hij zich niet moediger voor dan hij is. Hij blijft zichzelf. En maakt toch allerlei avonturen mee."

BEZOEK VOOR BEER 4+ - TOURNEEVORSTELLING

Reprise van het regiedebuut van Lennart Monaster, bekroond met een Zilveren Krekel 2016. Bezoek voor Beer is muzikale kleuterkomedie over dat wat je niet kent. Wat je niet in je huis wil en waar je geen taartje mee wil delen. Maar wat misschien tóch het leukste blijkt dat er is. De liedjes uit de voorstelling zijn door Het Laagland in eigen beheer op cd uitgebracht.

9 voorstellingen (waarvan 7 schoolvoorstellingen) - zaalbezetting 98% - 1.747 bezoekers – kleine zaal

Concept & regie: Lennart Monaster | Muziek: Joris Erwich | Spel: Gijs Nollen, Folmer Overdiep & Gerrit Dragt/Joris Erwich | Dramaturgie: Ludo Costongs | Vormgeving: Udo Thijssen | Kostuums: Jorine van Beek
Lichtontwerp: Ronald de Jong | Regie-assistentie: Rita Hoofwijk

Juryrapport Zilveren Krekel 2016 "*Lennart Monaster maakt met Bezoek voor Beer een uitstekend regiedebuut en zet met Het Laagland een prachtig gelaagde voorstelling neer. Een heerlijke muzikale komedie, voor kleuters en zeker ook ouder, die meer is dan alleen maar leuk.*"

EXPEDITION PETER PAN 8+ / THE PETER PAN EXPERIENCE – TOURNEEVORSTELLING (INT.)

De energieke speelstijl van deze voorstelling en de herkenbaarheid voor kinderen én ouders maakt *Expeditie Peter Pan* tot onze grootste internationale succes. De cast is inmiddels zeer bedreven in zowel de Engelse als de Duitse variant. In de New Yorkse variant zijn twee inhoudelijke aanpassingen gedaan waar artistiek overleg aan vooraf is gegaan. In 2017 speelden we deze voorstelling uiteindelijk 27 keer, de optredens in Galway (Festival Baboró), New York (Brooklyn Academy of Music) en Reims (festival Scènes d'Europe) waren gepland. Een Duitstalige tournee in december 2017 langs Zwitserland, Liechtenstein en Luxemburg was in wording maar nog niet definitief genoeg om al mee te nemen in de raming van het aantal voorstellingen en bezoekers. In Galway stond als extra een workshop *Inner Child* van Inèz Derksen op het programma, uitstekend vervangen door Mayke Roels. De uitnodiging van de BAM in New York werd financieel ondersteund door The Dutch Arts Fund.

Aislinn Ó hEocha, directeur Baboró International Arts Festival for Children, Galway (Ierland): "*Everyone who has come into our office the last few days has been raving about the show, it's the most talked about and loved show I think we've ever had and we're so grateful to you for coming here.*"

Expedition Peter Pan in Galway
Foto: Anita Murphy

27 voorstellingen (waarvan 11 schoolvoorstellingen) - zaalbezetting 71% - 6.132 bezoekers – middenzaal

Concept & tekst: Inèz Derksen, Christian Schönfelder (Junges Ensemble Stuttgart) | Regie: Inèz Derksen | Spel: Aafke Buringh, Kim Berkenhagen/Kiki van Aubel, Lennart Monaster, Gijs Nollen, Folmer Overdiep | Dramaturgie: Ludo Costongs | Vormgeving: Bas Zuyderland | Kostuums: Jorine van Beek | Muzikale leiding: Joost Steltenpool | Zangcoaching: Marlou Obers | Regie-assistentie: Mayke Roels, Niels Lemmens | Rekwisieten: Marieke van der Horst | Lichtontwerp: Martin Wolter, Roger Foxius | Lichtadvies: Roland de Jong | Techniek: Roger Foxius

ALICE IN WONDERLAND 10+ – TOURNEEVORSTELLING – COPRODUCTIE PZN

Reprise van de coproductie zoals deze eerder gespeeld door het Limburgs Symfonie Orkest. Regisseur Lise-Lott Kok deed de heropname van *Alice* met Pieter-Jelle de Boer als dirigent. Beide acteurs vormden ook de oorspronkelijke cast.

In 2018 tekent Lennart Monaster voor de spelregie van onze nieuwe coproductie met philharmonie zuidnederland: *Assepoester* in de versie van Jacques Vriens.

18 voorstellingen (waarvan 15 schoolvoorstellingen) - zaalbezetting 78% - 6.853 bezoekers – grote zaal

Regie: Lise-Lott Kok | Spel: Agnes Bergmeijer & Maarten Hutten | Dirigent: Pieter-Jelle de Boer | Kostuums: Jorine van Beek

DREAM ON – KLASSENVORSTELLING - COPRODUCTIE TGM

Reprise van onze succesvolle klassenvoorstelling over het dilemma van keuzes maken. *Dream On* werd in 2016 direct goed ontvangen door het onderwijs, wat maakte dat we in 2017 nog twee rondes hebben gespeeld. Doordat *Dream On* niet als voorstelling maar daadwerkelijk als keuze-gastles is aangekondigd op school, doorzien veel leerlingen niet direct dat het theater is en dat maakt de impact nog groter. Dat er zó dicht op hun huid gespeeld wordt, een typisch Laagland-kernmerk inclusief het nagesprek tussen acteurs en de klas, vinden leerlingen soms spannend of ongemakkelijk, maar vooral ook tof. Niels Lemmens was in 2017 niet beschikbaar als acteur, zijn rol is overgenomen door Christian Cadenbach en Kiki van Aubel dubbelde om planningsredenen haar rol met Hanneke Som. Hanneke en Christian zijn beide al jaren op meerdere manieren verbonden aan Het Laagland.

Eind 2017 zijn de repetities gestart van de opvolger *De Saaiste Schoolreis uit de geschiedenis van het universum*, in regie van Annelies van Wieringen (Het Laagland) op basis van een tekst van TGM-huisschrijver Frans Pollux.

75 voorstellingen (waarvan 1 vrije voorstelling) - bezettingspercentage 98% - 2.134 bezoekers - klaslokaal

Concept & Regie: Niels Lemmens | Tekst: Annet Bremen | Spel: Kiki van Aubel/Hanneke Som, Christian Cadenbach | Dramaturgie: Ludo Costongs | Eindregie: Lennart Monaster | Kostuums: Eva Jongen | Coaching: Inèz Derksen

IN HET ZUIDEN LIGT ALLES ANDERS 10+ - PREMIÈRE - COPRODUCTIE VIA ZUID – THEATERTRAILER

Voorstelling in opdracht van de Provincie Limburg ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van Limburg. Met succes koppelden we twee jonge makers aan elkaar: Nina Willems (Heerlen 1986) vanuit VIA ZUID en Mayke Roels (Roermond 1990) vanuit Het Laagland. Op basis van een tekst van Annet Bremen (Heerlen, 1986) maakten Nina en Mayke als makende spelers een energieke geschiedenisles die speelt met clichés als vlaai en carnaval, en vragen stelt over het bestaan en de aard van de Limburgse identiteit.

Om hen heen verzamelden Nina en Mayke meer generatiegenoten, zoals Merlijn Huntjens die een app ontwikkelde waarmee het publiek kon uitzoeken welke type Limburger hij of zij was en Thierry Wilders die tekende voor de vormgeving van de trailer. De voorstelling speelde bij seizoenopeningen zoals Op de Bank in Sittard en op festivals als Cultura Nova in Heerlen. Een bijzondere editie vond plaats op

Het Binnenhof ter gelegenheid van een Limburgse netwerkbijeenkomst op de dag dat de nieuwe coalitie werd gepresenteerd.

Hoewel we deze opdracht graag eerder hadden ontvangen, hebben we geen moment spijt gehad dat we deze uitdaging zijn aangegaan. De samenwerking met de Provincie op locatie was bijzonder net als de grote betrokkenheid van gouverneur Theo Bovens. De voorstelling is dermate geslaagd dat we onderzoeken of In het Zuiden in 2018 voor scholen gespeeld kan worden.

**24 voorstellingen - bezettingspercentage 72% - 955 bezoekers – trailer op locatie
première: 20 augustus 2017, Cultura Nova Heerlen**

Concept, spel & regie: Nina Willems, Mayke Roels | Coaching & eindregie: Inèz Derksen | Tekst: Annet Bremen
| Enquête: Merlijn Huntjens | Regie-advies: Jip Vuik | Vormgeving & lichtontwerp: Thierry Wilders | Techniek: Carlo Lenssen

FLIKFLAK 12+ – COPRODUCTIE VIA ZUID - PREMIÈRE – THEATERTRAILER

Annet Bremen schreef deze tekst nu eens niet in opdracht wat in haar ontwikkeling als auteur, die dicht betrokken is bij de uiteindelijke voorstellingen van haar hand, een belangrijke stap naar een meer autonome handtekening. Mede door de honorering van FPK-gelden aan VIA ZUID kon deze tekst eind 2017 alsnog uitgroeien tot een voorstelling in regie van Loek de Bakker, in 2016 afgestudeerd aan de regieopleiding in Maastricht. Jennifer Welts (afgestudeerd Toneelacademie Maastricht 2016) vertolkt het onder prestatiedruk zowel opbloeiende als bijna bezwijkende turnmeisje Wynn. *Flikflak* ging tijdens de jeugdeditie van Cultura Nova in december 2017 première en maakt in 2018 in onze mobiele theatertrailer een tournee langs brugklassen in Sittard-Geleen.

Deze ploeg vol jong talent heeft, onder coaching van vaste Het Laagland-dramaturg Ludo Costongs, een sterk inzicht in de geest en belevingswereld van een ultiem prestatieaatschappijpersonage gemaakt. De tekst is poëtisch en invoelbaar, de regie helder en kleurrijk

Foto: Julian Maiwald

**4 voorstellingen - bezettingspercentage 58% - 127 bezoekers – trailer op locatie
première: 29 december 2017, Cultura Nova Jeugd Kerkrade**

Regie: Loek de Bakker | Spel: Jennifer Welts | Tekst: Annet Bremen | Dramaturgie & coaching: Ludo Costongs | Kostuumontwerp: Rebekka Wörmann | Decor- en Lichtontwerp: Julian Maiwald | Geluidsontwerp: Kwinten Mordijck | Techniek: Carlo Lenssen

ZUJERLEECH 10+ – EENMALIGE REPRISE – GROTE ZAAL

Zujerleech, de eerste voorstelling van Het Laagland geschreven in het dialect en gebaseerd op de werkelijk gebeurde ramp met een naftakraker bij DSM Geleen, is gedeeltelijk gespeeld in de grote zaal van de Stadschouwburg in Amsterdam in het kader van de thema-avond Het Geluk/Gelijk van Limburg.

1 voorstelling | 757 bezoekers

Concept & regie: Inèz Derksen & Annelies van Wieringen (eindregie) | Spel: Kiki van Aubel, Roos Hoogland, Niels Lemmens & Lennart Monaster | Tekst: Benny Lindelauf | Dramaturgie: Ludo Costongs | Vormgeving: Bas Zuyderland | Kostuums: Jorine van Beek | Lichtontwerp: Sander Salden | Regie-assistentie: Mayke Roels | Techniek: Thierry Wilders

VOORUIT NAAR BUITEN! – ISM STICHTING LAUDIO – JONG LAAGLAND – LOCATIE – NIEUW

Je kiest een tas, krijgt er een koptelefoon bij en gaat op reis. *Vooruit, naar buiten!* is gebaseerd op de installatie van beeldend kunstenaar Miek Corten. Haar installatie *Verbinding, de reis van 700 tassen* was van 11-8 t/m 22-10 te zien in Museum De Domijnen Historie & Archeologie. Naast de bijbehorende audiotoeer, was er ook een theatervariant waarbij spelers van Jong Laagland de verbindende schakel vormden tussen de verschillende historische locaties die in het centrum van Sittard werden aangedaan. Een samenwerking tussen Stichting Audio, museum De Domijnen, Het Laagland en VIA ZUID.

18 voorstellingen - bezettingspercentage 83% - 447 bezoekers – theatertour

première: 10 augustus 2017, De Domijnen Sittard-Geleen

Concept, audiodocumentaire: Lubert Priems | Concept, tekst, spel: Jacqueline Kerkhof | Spelregie: Els Roobroeck, Het Laagland | Stemacteurs: Wieteke van Dort, Ali Ben Horsting, Jacqueline Kerkhof, Arno Deckers, Roderik Povel, Eric Derkx, Bas Opgenoorth (Jong Laagland), Ron Leenders, Juliette van der Stap | Spelers Theaterwerkplaats Jong Laagland: Zoë, Bas, Rafke, Job, Jordan, Sarah, Jesse, Robin | Spel: Irma van Hoof | Styling acteurs: Sanne Puyk

THEATER NA DE DAM – JONGERENPRODUCTIE: FLARDEN – NIEUW

Flarden speelt zich af op een oude zolder, een magische plek; het is daar waar herinneringen worden bewaard of weggestopt. Net als in je hoofd, daar wonen kleine fragmenten die je verscheuren, of doen glimmen als je eraan terug denkt. Dát is precies waar onze Jong Laaglanders achter kwamen tijdens hun interviews met ouderen over hun beleving van de Tweede Wereldoorlog. De hoofdvraag van dit onderzoek was: Hoe beleef je de oorlog door kinderoogen? De herinneringen zijn er nog steeds. Maar ze komen in stukjes, in flarden. Hanneke Schoenmaeckers combineerde op de vloer het spel van twee ervaren oudere amateurspelers met jong spelerstalent van JONG LAAGLAND.

2 voorstellingen - zaalbezetting 92% - 332 bezoekers – kleine zaal

Concept & Regie: Hanneke Schoenmaeckers | Spel: Job Moonen, Lot Stalman, Esmée van Waarden, Thomas Baselmans, Linn Dobbelseijjn, Robin van Gulik, Moos Peters, Mia Dominiquez, Raf Gielen, Levi Vreken, Lisa Lahaije, Aurele Boesten, Lotte Sampers, Sep van Wersch en Kas Kouwenhoven.

KINDERMONUMENT 2017

Mayke Roels maakte in een aantal dagdelen op school met alle leerlingen uit de aangewezen groep 8 van basisschool De Duizendpoot in Geleen het *Kindermonument 2017*. De theatrale presentatie is uitgevoerd tijdens de Dodenherdenking op 4 mei op de Algemene Begraafplaats in Sittard. Het spelende kind dat ook in oorlogstijd zich met eenvoudige middelen probeert te vermaken, stond centraal.

1 voorstelling - 300 bezoekers – op locatie

Concept & Regie: Mayke Roels | Spel: kinderen van groep 8 De Duizendpoot Geleen. Coaching: Hanneke Schoenmaeckers-Jonkers.

BUREN & BAGAGE – ARTISTIEK ONDERZOEK

In 2016 startten theatermakers Inèz Derksen, Kiki van Aubel en Mayke Roels een artistiek onderzoek naar wat grenzen in het dagelijks leven betekenen, hoe ze leven en werk beïnvloeden, hoe we makkelijker of anders met grenzen om zouden kunnen gaan. Dit onderzoek is een samenwerking met theatergezelschap nieuw stedelijk en het Lectoraat Autonomie en Openbaarheid in de Kunsten van Zuyd Hogeschool.

Lopende 2017 verlegde de focus van dit onderzoek zich van het perspectief van de vluchteling en de boze buurman, naar een breder onderzoek over wat grenzen eigenlijk zijn. Waar komen die grenzen vandaan? Waarom hanteren we ze? Zijn ze nog wel van deze tijd? We hebben ze wel en we verdedigen ze, maar wie weet eigenlijk nog precies waarom? Een grens is ten slotte eigenlijk niet meer dan een afspraak tussen mensen. In groot verband tussen culturen en naties, maar ook in klein verband tussen individuen. En uiteindelijk bestaat dat grote verband ook alleen maar uit een groep individuen bij elkaar. Zo startte onder de noemer *Buren & Bagage* onze zoektocht naar hoe je met anderen die afspraken onder de loep kan nemen, hoe je die samen opnieuw kan bekijken en afstemmen. De enorme leren fauteuil uit de voorstelling *Over morgen*, die Inèz Derksen in het verleden voor Het Laagland maakte, vormde in deze testfase een comfortabele plek om met willekeurige mensen één op één in gesprek te gaan. Zo stond de stoel onder meer opgesteld tijdens DocFest in Maastricht.

Mayke Roels en Kiki van Aubel vervolgden hun route in de tweede helft 2017 zonder Inèz Derksen. Voor de continuïteit is het team vanaf toen versterkt met Laagland-directieassistent Joost Milde. Het onderzoek wordt in juni 2018 afgerond. Focus ligt nu op de vraag of en hoe het concept van *De Ontmoeting* kan uitgroeien tot een zelfstandig artistiek project dat Het Laagland in de toekomst kan inzetten, bijvoorbeeld op festivals of in andere contexten waar nood is aan het bij elkaar brengen van mensen en het bevorderen van wederzijds begrip.

EDUCATIEVE WERKING

In 2017 realiseerde Het Laagland in totaal 221 educatieve activiteiten met een publieksbereik van 4.667 deelnemers. Geraamd waren 188 activiteiten met 2.200 deelnemers. De educatieve activiteiten betroffen onder meer de repetities van Theaterwerkplaats Jong Laagland, het bijbehorende TLNT-programma en educatieve workshops op scholen. In schoolverband telde 2017 13 activiteiten met 313 deelnemers.

Het Laagland ontwikkelt bij alle schoolvoorstellingen materiaal dat zowel ter voorbereiding als ter afronding van het voorstellingsbezoek dient. Meestal kiezen we de vorm van beeldmateriaal dat op het digibord kan worden vertoond. In deze filmpjes nemen de acteurs meestal vanuit het decor de klas mee in de thematiek van voorstelling en geven ze doe-opdrachten. Zo heeft een van de educatiefilmpjes behorend bij *De Kleine Cowboy* de klassenopdracht om een eigen soundscore te maken op nieuw beeldmateriaal met de acteurs uit de voorstelling. Daarbij krijgen ze aanwijzingen over het materiaal dat thuis of in de klas verzameld kan worden om als instrument te gebruiken. Waar nodig vullen we de filmopdrachten aan met schriftelijk lesmateriaal. Deze primair visuele werkwijze wordt door het onderwijs goed ontvangen.

Bij klassenvoorstelling voor het middelbaar onderwijs wordt de voorstelling direct gevolgd door een nagesprek dat de acteurs zelf met de klas voeren. Die gesprekken zijn zeer waardevol en verdiepen de werking van de voorstelling. Dat vraagt om een goede voorbereiding van het nagesprek met de regisseur en om acteurs die ook oprecht geïnteresseerd zijn in de jongeren voor wie ze spelen en dat is met de bezetting van *Dream On* uitstekend gelukt.

Op aanvraag van scholen of in samenwerking met cultuurbemiddelaars, ontwikkelen wij educatieve workshops - zowel voor het primair als voor het voortgezet onderwijs - die aanhaken bij een thema uit de voorstelling of juist het theater maken zelf als uitgangspunt nemen. Deze worden op school in de klas of in de speelzaal/aula uitgevoerd door theatermakers van Het Laagland of theaterdocenten van de betrokken instelling.

Relatief nieuwe ontwikkeling is dat we met *Expeditie Binnenwereld* ook een educatieve activiteit hebben ontwikkeld, die niet gekoppeld is aan een voorstelling. Dit workshopprogramma is specifiek bedoeld voor groep 5 en 6 van het basisonderwijs. Doel is om de samenwerking binnen de groep te versterken door juist meer inzicht te krijgen in ieders eigen functioneren. *Expeditie Binnenwereld* bestaat uit 3 workshops met 3 voorbereidende opdrachten via het digibord. Na uitgebreide testfase is *Expeditie Binnenwereld* vanaf september 2017 aangeboden aan het onderwijs en sindsdien twee maal uitgevoerd (6 workshops met 168 deelnemers). Hoewel de opzet van *Expeditie Binnenwereld* nadrukkelijk in samenspraak met het onderwijs tot stand is gekomen, merken we in de praktijk ook dat deze cyclus door leerkrachten als intensief wordt ervaren en dat het bijbehorende prijskaartje soms ook een struikelblok voor afname is.

Ophelia is een ander voorbeeld van een autonome activiteit: een theatrale rondleiding voor het basisonderwijs door het theater (zowel in Heerlen als in Sittard) met korte spelelementen op locatie in de schouwburg.

Theater Werkplaats Jong Laagland

Het Laagland heeft een eigen theaterwerkplaats voor kinderen en jongeren in de leeftijd van 8 t/m 20 jaar. Voor de oudere jeugd is er het door de gemeente Sittard-Geleen ondersteunde talentprogramma TLNT met spelers van Lef (Geleen) en Jong Laagland. In het kader van Jong Laagland vonden 128 repetities plaats met 1.770 deelnemers. Het TLNT-programma telde 42 workshops met 818 deelnemers.

Theaterontmoeting

In november organiseerde Het Laagland met projectsubsidie van de Provincie Limburg de Theaterontmoeting, een intensief workshopweekend voor jonge spelers uit de hele Provincie Limburg. De Theaterontmoeting 2017 telde 20 deelnemers. Dit aantal kwam de individuele begeleiding ten goede, maar dit bereik bleef wel zodanig achter bij de verwachting dat Het Laagland in 2018 met een herziene opzet komt waarbij de denkrichting een weekend op locatie is en qua planning meer aan de rand van het theaterseizoen.

Overige activiteiten

In 2017 zijn 32 overige activiteiten georganiseerd met in totaal 1726 bezoekers. Zo bereikte de twee edities van *Lekker Laaglands*, onze open workshopdagen voor familiepubliek, 208 deelnemers. De uitvoering van het *Kindermonument 2017* trok 300 bezoekers en de in totaal 8 eindpresentaties van Jong Laagland en TLNT hadden 987 bezoekers.

De afdeling educatie ontwikkelde ook randactiviteiten bij vrije voorstellingen, zo gingen kinderen na afloop van *Joris & De Drakentemmers* in het *Drakenlab* onder leiding van Prof. Dr. Aak op zoek naar hun eigen draken.

Workshop tijdens Lekker Laaglands

Kristel Graus-De Rooy, leerkracht op basisschool De Triviant in Stein over *JORIS & DE DRAKENTEMMERS*:

"Dit onderwerp is zo belangrijk! Ik vind het fantastisch om te zien dat jullie ook de echte psychische waarheid verwerkt hebben: verstoppen werkt niet, vechten werkt niet, maar het omarmen wel. Maak van jouw "zwakte" een kracht.

4. REFLECTIE OP OVERIGE BELEIDSTERREINEN

TALENTONTWIKKELING

Het Laagland is vanwege onze expertise met het maken van kwalitatief theater voor een jong publiek de perfecte ontwikkelplek in Limburg voor makers die zich willen verhouden tot een jong publiek. Het coachen van jong en nieuw talent vormt een organisch onderdeel van onze werking als gezelschap.

VIA ZUID was in 2017 onze belangrijkste partner als het gaat om professionele talentontwikkeling. Als talentmakelaar is VIA ZUID uitstekend op de hoogte van het talent in deze regio, hun wensen én onze wensen en daarmee de juiste matchmaker. Samen met VIA ZUID realiseerden we in 2017 twee coproducties: *In het Zuiden ligt alles anders* en *Flikflak*. Zie hierboven voor een uitgebreidere omschrijving. Bij *In het Zuiden* coachte Inèz Derksen de spelende makers Nina Willems en Mayke Roels en Inèz tekende ook voor de eindregie van deze voorstelling. De tekst was een opdracht aan Annet Bremen. Bij *Flikflak* is de coaching gedaan door dramaturg Ludo Costongs die ook in de tekstfase van deze voorstelling al sparringpartner voor auteur Annet Bremen was. *Vooruit naar Buiten* van Stichting Audio/Ludo Priems was eveneens een samenwerking met VIA ZUID. Met VIA ZUID zijn wij volop in dialoog over wat we gezamenlijk in de toekomst voor het talent in deze regio kunnen betekenen. Voor december 2018 staat *WinterZone* op stapel: een theaterroute door hartje Sittard waarvoor VIA ZUID financiering ontvangt van de gemeente Sittard-Geleen die in samenhang met Het Laagland aan talentontwikkeling moet worden besteed. In 2017 hebben voor *WinterZone* 2018 voorbereidende gesprekken plaatsgevonden met de jonge makers Mayke Roels, Hendrik Kegels, Celine Daemen en Karlijn Hamers.

Mayke Roels regisseerde in april/mei 2017 het *Kindermonument 2017*, een samenwerking met de gemeente Sittard-Geleen ter gelegenheid van De Dodenherdenking op 4 mei. Mayke is samen met Kiki van Aubel, onder meer aan Het Laagland verbonden als actrice in *Dream On*, ook betrokken bij het artistieke onderzoek *Buren & Bagage*.

Celine Daemen, in 2018 afstuderend aan de regieopleiding in Maastricht, was als regieassistent betrokken bij de totstandkoming van *De Kleine Cowboy*. In 2018 blijft Celine aan Het Laagland verbonden, onder meer als regisseur van de voorstellingen van de jongerengroep TLNT-2

Voor onze activiteiten op het vlak van talentontwikkeling voor jonge amateurs verwijzen wij naar de beschrijving van onze educatieve activiteiten.

TALENTONTWIKKELING PROFESSIONEEL

1. VIA ZUID *In het Zuiden ligt alles anders* (makers Mayke Roels en Nina Willems, auteur Annet Bremen)
2. VIA ZUID *Flikflak* (auteur Annet Bremen, regisseur Loek de Bakker)
3. KINDERMONUMENT Mayke Roels
4. DE KLEINE COWBOY Celine Daemen, regieassistentie Lennart Monaster

TALENTONTWIKKELING JONGEREN (AMATEUR)

1. TLNT: talentontwikkeling jonge amateurspelers (Jong Laagland & Lef)
2. THEATERONTMOETING: workshopweekend voor jonge amateurspelers provincie Limburg.

PROJECTEN GERICHT OP SAMENWERKING PROFESSIONEEL

1. *Dream On*: klassenvoorstelling, coproductie met Toneelgroep Maastricht
2. *De Saaiste schoolreis uit de geschiedenis van het universum* repetities nieuwe klassenvoorstelling 2018 TgM
3. *In het Zuiden ligt alles anders*: coproductie met VIA ZUID
4. *Flikflak*: coproductie met VIA ZUID
6. *Buren & Bagage*: onderzoekstraject vanuit Zuyd Hogeschool (ITEM) & het nieuwstedelijk

PROJECTEN GERICHT OP SAMENWERKING JONGEREN (AMATEUR)

1. TLNT: talentontwikkeling jonge amateurspelers: met Jeugdtheaterschool Lef (Geleen)
2. Theaterontmoeting: workshopweekend voor jonge amateurspelers uit Limburg ism diverse theaterscholen

AANTAL SAMENWERKINGEN

1. Via Zuid (In het Zuiden ligt alles anders, FlikFlak, Vooruit naar Buiten)
2. Toneelgroep Maastricht (Dream On, De Saaiste Schoolreis...)
3. philharmonie zuidnederland (reprise Alice in Wonderland)
4. Zuyd Hogeschool (ITEM) & nieuwstedelijk (onderzoekstraject Buren & Bagage)
5. Gemeente Sittard-Geleen (Kindermonument, Theater na de Dam)
6. Stichting Theater na de Dam (jongerenproductie Flarden)
7. De Domijnen (Op de bank, Vooruit naar Buiten)
8. Stichting Laudio (Vooruit naar Buiten)
9. Cultura Nova (première FlikFlak)
10. Project Sally (zakelijke ondersteuning, repetitiefaciliteiten, dramaturgisch advies Inèz Derksen SKY LINE)
11. Kaleidoscoop: Toon je Talent (De Kleine Cowboy inclusief workshops)
12. Stichting Kindante (prototypen Expeditie Binnenwereld)

CULTURELE DIVERSITEIT

Het Laagland heeft de opvatting dat diversiteit meer is dan culturele diversiteit in de zin van Nederlanders met een niet-westerse achtergrond. Inclusiviteit gaat bijvoorbeeld ook over gender, over het betrekken van zowel hoog als laag opgeleid publiek, over homo- en heteroseksualiteit en in onze praktijk ook om Hollands én Limburgs. Daarnaast reikt diversiteit verder dan publieksbereik en beslaat dit denken en doen ook personeel (zowel team, cast als raad van toezicht), programma en partners. Over culturele verschillen gesproken: de term Hollanders betekent in Limburg echt wat anders dan in de rest van het land. De uitdaging van Het Laagland heeft zich de afgelopen jaren dan ook vooral gericht om binnen het team tot een goede mix van oorspronkelijke Limburgers en collega's van buiten Limburg te komen. En om met (locatie)voorstellingen de verbinding te leggen met regionale verhalen en dus met een breed lokaal publiek. Dat is goed gelukt.

Die vooruitlopende rol die het jeugdtheater speelt op het gebied van inclusiviteit, wordt breed onderkend en is recent onderstreept in onder meer de sectoranalyse theater van de Raad van Cultuur. Ook Het Laagland betreft door het spelen van schoolvoorstellingen en door de educatieve activiteiten die we op basisscholen doen, als vanzelfsprekend een cultureel divers publiek. In de provincie Limburg, waar we uiteraard het meest actief zijn met schoolvoorstellingen en educatie, is de samenstelling van de bevolking en dus van de basisscholen minder divers dan in de Randstad. In steden als Amsterdam en Rotterdam is het percentage inwoners met een niet-westerse afkomst 35%, in onze thuisbasis Sittard-Geleen is dit 6,2%, in Maastricht 9,7% en in Heerlen 8,7%. Roermond kent de hoogste diversiteit van Limburg met 13,3%³ inwoners van niet-westerse afkomst.

³ Cijfers NEIMED september 2015

De zakelijke en artistieke leiding van Het Laagland voerde in 2017 vanuit een sterk gevoelde noodzaak vooral intern het gesprek over zowel onze rol aangaande inclusiviteit als de dilemma's die we daarbij ervaren. Dit gesprek werd extra gevoed door het artistieke onderzoek *Buren & Bagage* en we stelden ons vragen als Hoe verbinden we op een natuurlijke manier, ver wegbljvend van typecasting, acteurs met een andere culturele achtergrond aan ons gezelschap? Hoe verhoudt dat zich met de wens om juist ook met acteurs verbonden aan Limburg te werken? Hoe werven we voor alle posities binnen onze organisaties op een inclusieve manier en blijven we er ook voor zorgen dat we ook een goede afspiegeling vormen van de regio waarin we actief zijn? Vragen die we in samenhang met onze collega's en partners moeten en willen beantwoorden. Altijd vanuit de visie dat kinderen uiteindelijk gewoon kinderen zijn, waar ze ook opgroeien en waar hun ouders ook vandaan mogen komen.

Lennart Monaster over het inzicht dat het spelen van *Expeditie Peter Pan* in New York (maart 2017) opleverde: "NY is de meest cultureel- en etnisch diverse stad waar we als Het Laagland ooit hebben gespeeld. En dat bracht ons een waardevol inzicht in vertelkunst en diversiteit. In Brooklyn speelden we per dag voor verschillende scholen. De ene school volledig gemengd, de andere inktzwart, dan weer volledig Aziatisch, soms duidelijk rijke scholen en soms arme. En het maakte helemaal niets uit. Natuurlijk heeft elke groep zijn eigen dynamiek en dat neem je als acteur mee, maar dat heeft alles met groepsdynamiek te maken en niet met diversiteit. Het verhaal, de boodschap, de passie erachter: het is allemaal persoonlijk en daarom herkenbaar, grappig en ontluisterend voor al die verschillende schoolklassen die we daar hebben bespeeld. Hoe persoonlijker en eerlijker ons verhaal, hoe universeler inzetbaar het wordt. Dit sterkt ons in de visie dat inclusiviteit voor Het Laagland betekent: openstaan. Voor jezelf, het verhaal én degene aan wie je het vertelt. Als je dat doet, slecht dat elke grens die iets te maken heeft met afkomst of uiterlijk."

INTERNATIONALISERING

Door onze vestiging in Zuid-Limburg, is het buitenland voor Het Laagland nooit ver. Toch ligt er een grens, zeker richting de Duitse Euregio die ondanks het kleine aantal kilometers vanuit Sittard gemeten tot aan de Duitse grens, niet zomaar geslecht is. Vlaanderen is gezien het gelijke taalgebied en de niet grotere reisafstand dan binnen Nederland, onderdeel van onze reguliere werking. Hier waren we vorig jaar 16 keer actief, vooral met schoolvoorstellingen van *JORIS & DE DRAKENTEMMERS*. De verkoop van *Dream On* in België, onze gezamenlijke klassenvoorstelling met Toneelgroep Maastricht, bleef met 1 voorstelling achter bij de raming van 6 voorstellingen.

Expeditie Peter Pan is internationaal gezien ons grootste succes. In 2017 speelden we deze voorstelling 27 keer en uitsluitend in het buitenland, zowel in het Engels als in het Duits en van New York tot Luxemburg. De vraag naar deze productie blijft groot en dat onderstreept de universele kracht van de voorstelling en de aanstekelijke werking op zowel kinderen als ouders in de zaal. Het feit dat Het Laagland was uitgenodigd door The Brooklyn Academy for Music bleek een imagoversterkende boodschap en het hoogst scorende Facebook-item in 2017. Zeker in onze thuisbasis Sittard-Geleen sprak de boeking uit New York tot de verbeelding en herbevestigde onze status als professioneel gezelschap waar de eigen stad ons vaak juist vooral kent van onze Theaterwerkplaats Jong Laagland omdat die in de praktijk meer continue zichtbaar is. Internationale speelbeurten vragen meer voorbereiding dan tournees in eigen land, dat maakt dat we kritisch zijn op de locaties waar we staan en ook op het honorarium dat zeker kostendekkend moet zijn. Dat maakt ook dat we vaak nee zeggen. Spelen in het buitenland en zeker op gerenommeerde podia als de BAM, werkt niet alleen imagoversterkend maar heeft ook artistiek inhoudelijk meerwaarde.

Lennart Monaster over de waarde van internationaal spelen: “De gezamenlijke reis naar New York, de onderdompeling in ondergrondse jazzclubs, mondiaal toonaangevende musea, culturele diversiteit op elke straathoek en gesprekken met plaatselijke theatermakers, heeft ons als cast en crew meer gezamenlijke culturele bagage gegeven. Dat bredere en diepere referentiekader vertaalt zich nu in een gezamenlijke inspiratiebron voor *Gewoon Held*, mijn volgende familievoorstelling bij Het Laagland. Superhelden en New York gaan immers hand in hand. Deze culturele en artistieke kruisbestuiving zetten wij centraal bij al onze internationale voorstellingen. We proberen altijd een paar dagen ter plaatse te verblijven, in gesprek te gaan met lokale- en andere uitgenodigde collega’s, veel stukken gezamenlijk te zien en door middel van ontmoetingen op het podium het lokale publiek te leren kennen. Zo bouwen we aan een artistieke uitwisseling die eerder mondiaal dan nationaal georiënteerd is om al onze eigen voorstellingen, juist ook degene die we alleen in Nederland of zelfs Limburg spelen, mee te verrijken.”

Bezoeker over *In het Zuiden ligt alles anders*

Heel herkenbaar voor mij als Limburger. Maar ook voor mijn niet-Limburgse vrouw.
Superleuk”

Reactie van een brugklasleerling op *Flikflak*

“Ik vond het heel herkenbaar. Om mij heen zie ik veel kinderen die extra hard hun best doen op school of buiten school omdat hun ouders hen pushen”.

5. ONDERTEKENING

Vanwege de afwezigheid van Inèz Derksen is dit bestuursverslag uitsluitend ondertekend door de bestuurder/algemeen directeur.

SIMONE MAGER
algemeen directeur

Susan Beckers, moeder van Allard (4) over *De Kleine Cowboy*
"Mijn zoontje ging helemaal op in de voorstelling. Als de acteurs op een paard galoppeerden, galoppeerde Allard mee. De geluiden en effecten, die de acteurs op het toneel produceren, zijn heel gaaf."

Het Laagland, 30-3-2018
Fotografie: Joost Milde

BIJLAGE 1: TOELICHTING GOVERNANCE CODE CULTUUR HET LAAGLAND

Het Laagland past de negen principes van de Code Cultural Governance toe. Deze code waarborgt goed bestuur, adequaat toezicht en transparante verantwoording. Onderstaand worden de negen principes punt voor punt toegelicht:

1. Het bestuur van Het Laagland is verantwoordelijkheid voor het in acht nemen van de Governance Code Cultuur. Het bestuur informeert de leden van de Raad van Toezicht over deze Code.
2. Sinds haar oprichting in 2000 hanteert Stichting Het Laagland het Raad van Toezicht model.
3. Per 1 september 2015 bestaat het bestuur van de stichting uit een algemeen directeur en een artistiek directeur. Bevoegdheden en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd in het directiestatuut. De algemeen directeur is als primus inter pares eindverantwoordelijk voor het algehele beleid van de stichting en alle taken en bevoegdheden die krachtens de wet en de statuten van de stichting aan het stichtingsbestuur toevallen. Tevens is de algemeen directeur verantwoordelijk voor de naleving van alle wet- en regelgeving. De artistiek directeur is belast met het artistieke beleid.
4. De Raad van Toezicht stelt de bezoldiging van het bestuur vast met in achtneming van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). In het jaarverslag wordt de individuele bezoldiging van de directie vermeld.
5. De taken, verantwoordelijkheden en werkwijze van De Raad van Toezicht zijn vastgelegd in het Raad van Toezicht-regelement. Onverminderd hetgeen in de statuten van de stichting is bepaald, behoren tot de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de Raad van Toezicht in ieder geval:
  - a. Benoeming, ontslag en schorsing van de leden van de directie. De werving en de selectie van de directie geschiedt op basis van een vooraf opgestelde profielschets voor de omvang en samenstelling van de directie, rekening houdend met de aard van de stichting, haar activiteiten en de gewenste deskundigheid van de directeuren;
  - b. Het bewaken van de samenstelling en de kwaliteit van de directie, onder meer door het desgewenst betrekken van deskundigen van buiten de stichting bij de procedure voor de vervulling van een directiefunctie, in het bijzonder bij de werving van de statutaire artistiek leiding;
  - c. Het jaarlijks houden van een functioneringsgesprek met beide directeuren;
  - d. Het toezicht uitoefenen op de functievervulling van de directie en op de algemene gang van zaken binnen de stichting;
  - e. Het terzijde staan van de directie met reflectie en/of advies;
  - f. Het vaststellen van het directiereglement;
  - g. Het wijzigen van de statuten;
  - h. Het vertegenwoordigen van de stichting bij een tegenstrijdig belang met of een ontstentenis of belet van de directie;

- i. Het conform de statuten en het directiereglement van de stichting al dan niet goedkeuren van de door de directie genomen besluiten en opgestelde plannen;
  - j. Het verlenen van opdracht aan een accountant tot onderzoek van de jaarrekening zoals bedoeld in artikel 13 lid 5 van de statuten van de stichting;
  - k. Het goedkeuren van de jaarrekening en het daaraan voorafgaand overleggen met de accountant over diens bevindingen zoals bedoeld in artikel 10.3 van de statuten van de stichting.
- 6.** De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor de eigen samenstelling. De Raad bestaat uit minimaal drie en maximaal zeven leden, gezien de omvang van de stichting wordt gestreefd naar vijf leden. Conform het Raad van Toezicht-reglement wordt gelet op competenties, man/vrouw-verhouding, leeftijd, bestuurlijke ervaring en culturele diversiteit. Statutair worden leden benoemd voor een periode van vier jaar en zes maanden, met de mogelijkheid tot herbenoeming. De maximale zittingstermijn is derhalve negen jaar. Het rooster van aftreden wordt in het jaarverslag gepubliceerd.
- 7.** De Raad van Toezicht verricht haar werkzaamheden onbezoldigd.
- 8.** Toezichthouders en bestuurders vermijden elke vorm van belangverstremgeling. Het bestuur meldt elke relevante nevenfunctie aan de Raad van Toezicht. Bij betaalde nevenfuncties en bij onbetaalde nevenfuncties met een potentieel tegenstrijdig belang is voorafgaande toestemming van de Raad van Toezicht vereist. De Raad van Toezicht is zo samengesteld dat de leden onafhankelijk van elkaar, van de directie en van deelbelangen kunnen functioneren als goede toezichthouders en adviseurs.
- 9.** Het bestuur is verantwoordelijk voor financieel beleid en risicobeheer door sluitende interne procedures en externe controle. Het bestuur heeft de goedkeuring van de Raad van Toezicht nodig voor de volgende onderwerpen:
- a. de strategie, waaronder begrepen het artistieke en zakelijke beleid, dat moet leiden tot realisatie van de statutaire doelstellingen;
  - b. de financiering van de strategie, inclusief de plannen voor fondsenwerving;
  - c. de voorzieningen voor het beheersen van het functioneren van de organisatie door middel van een adequaat risicobeheersings- en controlesysteem;
  - d. het jaarplan en de daarbij behorende begroting;
  - e. het jaarverslag en de jaarrekening;
  - f. het aangaan of verbreken van duurzame of belangrijke samenwerkingsverbanden; rechtshandelingen zoals het aangaan van leningen, het stellen van zekerheden en de aan- of verkoop van registergoederen die een bedrag van € 30.000 te boven gaan;
  - g. De hoofdlijnen van het arbeidsvoorwaardenbeleid voor medewerkers en van het vrijwilligersbeleid.

FUNCTIONELE EXPLOITATIEREKENING OVER 2017 VAN STICHTING HET LAAGLAND TE SITTARD

	Realisatie 2017 €	Begroting 2017 €	Realisatie 2016 €
BATEN			
<u>Eigen inkomsten</u>			
1. Publieksinkomsten binnenland (2+3+4+5):	170.635	156.990	226.541
2. Recette	24.942	30.120	43.978
3. Uitkoop	130.402	126.470	174.720
4. Partage	14.931	0	4.850
5. Overige publieksinkomsten	360	400	2.993
6. Publieksinkomsten buitenland	92.915	42.160	37.807
7. Totale publieksinkomsten (1+6)	263.550	199.150	264.348
8. Sponsorinkomsten	0	0	0
9. Vergoedingen coproducent	61.751	38.672	51.325
10. Overige directe inkomsten	32.590	25.350	27.638
11. Totaal overige directe inkomsten (8+9+10)	94.341	64.022	78.963
12. Totaal directe inkomsten (7+11)	357.891	263.172	343.311
13. Indirecte inkomsten	43.908	2.500	46.438
14. Private middelen - particulieren incl. vriendenverenigingen	0	2.000	0
15. Private middelen - bedrijven	0	0	0
16. Private middelen - private fondsen	1.600	0	1.600
17. Private middelen - goede doelenloterijen	0	0	0
18. Totale bijdragen uit private middelen (14+15+16+17)	1.600	2.000	1.600
19. Totaal eigen inkomsten (12+13+18)	403.399	267.672	391.349
20. Baten in natura	0	0	0
<u>Subsidies</u>			
21. Totaal structureel OCW	604.747	593.652	541.645
22. Totaal structureel Provincie	345.000	345.000	350.175
23. Totaal structureel Gemeente	0	0	0
24. Totaal structureel publieke subsidie overig	0	0	0
25. Totaal structurele subsidies (21+22+23+24)	949.747	938.652	891.820
26. Incidentele publieke subsidies	34.245	15.000	69.275
27. Totaal subsidies (25+26)	983.992	953.652	961.095
Totale baten (19+20+27)	1.387.391	1.221.324	1.352.444

	Realisatie 2017 €	Begroting 2017 €	Realisatie 2016 €
LASTEN			
Beheerslasten:			
1. Beheerslasten personeel	198.445	204.209	189.986
2. Beheerslasten materieel	185.962	170.614	200.837
3. Totale beheerslasten (1+2)	384.407	374.823	390.823
Activiteitenlasten:			
4. Activiteitenlasten personeel	781.045	703.819	719.531
5. Activiteitenlasten materieel	199.302	142.682	166.799
6. Totale activiteitenlasten (4+5)	980.347	846.501	886.330
Totale lasten (3+6)	-1.364.754	-1.221.324	-1.277.153
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFS- UITOEFENING	22.637	0	75.291
Saldo rentebaten en -lasten	-790	0	-777
EXPLOITATIERESULTAAT	21.847	0	74.514